

't Lemels Arfgoed

OPGERICHT 17 APRIL 1997

Jaargang 9, Nummer 1/17

Mei 2006

' t Arfnieuws

Jampotjes

Denkt u nog even aan de lege jampotjes? De tijd gaat snel en binnenkort gaan we weer aan de slag met het vullen van de nieuwe potten voor de komende markt. Heeft u lege potjes, brengt u ze dan even bij ons langs of bel even (331250). Bij voorbaat dank.

Werk- en Expositieruimte

We hopen als u dit leest aan het werk te zijn. Dat betekent dat de nieuwbouw op de Imminkhoeve achter de rug is en dat we weer ruimte hebben om onze wens daar te kunnen realiseren. Onze werkzaamheden zullen nog wel wat tijd in beslag nemen. Denkt u een steentje te kunnen bijdragen, neem dan graag even contact met ons op. (Tel 331250)

Oogstdag 2006

De definitieve datum is donderdag 27 juli geworden.

Wij hopen op dezelfde mooie weersomstandigheden als de vorige keer.

Op een dergelijk festijn kunnen we weer heel wat vrijwilligers gebruiken, dus heeft u tijd en voelt u daar wel iets voor, neem dan contact met ons op.

Een wens van ons is ook dat we telkens meer Lemeler inwoners in traditionele kleding op dit feest zouden willen begroeten. Heeft u nog “oude” kleding liggen en komt u kijken, trek dan die kleding aan, hoe meer mensen “verkleed” rondlopen, hoe meer uitstraling die oogstdag naar buiten toe krijgt. En daar doen we het toch ook voor? Op die manier kan de bekendheid van de “Lemeler Oogstdag” alleen maar toenemen.

Herdenkingsuitgave

Ons boek (eigenlijk moet hier staan: Uw boek) “Lemele, Archem en Dalmsholte in oorlogstijd 1940 – 1945” is nu volledig uitverkocht. Telkens komen er nog telefoontjes binnen met de vraag of er nog exemplaren zijn. U hoeft dus hierover niet meer te bellen, want we kunnen u er niet meer aan helpen. De enige mogelijkheid is dus lenen bij een bekende, of bij de plaatselijke Bibliotheek.

Donateuravonden

Van tijd tot tijd bereikt ons wel eens een mededeling, dat men ergens een avond heeft meegemaakt, die aardig passen zou op onze dona-

teuravond. Iets in het dialect en vaak met een wat luchtig karakter (een wat serieuzer onderwerp kan natuurlijk ook) Heeft u dat wel eens meegemaakt? Geef het ons door. Graag.

Martien Wilts

Bezoekje aan de familie Trip

Op donderdag 18 mei hebben we met een aantal bestuursleden een bezoek gebracht bij de familie Trip aan de Ledeboweg.

De heer Trip heeft een boeiende verzameling oude trekkers van het merk Allis-Chalmers. Daarnaast ook oude werktuigen zoals een aard-appelpootmachine, zaaimachine, ploegen. De meeste zelf gerestaureerd en weer werkend gemaakt. Hij zal met een graanzelfbinder op onze oogstdag aanwezig zijn en demonstreren.

Wie ook eens een kijkje wil nemen kan na afspraak bij hem terecht. We vernamen ook onder de koffie dat hij mee doet aan de Overijsselse kampioenschappen ploegen, die gehouden worden op 23 september in de Archemmer Es vanaf 10 uur. Best eens leuk om te zien wie de meest rechte voor kan ploegen.

Wastattan?

Dit keer heel wat inzenders van de goede oplossing: het is een varkenskrammer. De kram werd met de tang in de neus van het varken geknepen. Het belette de varkens om te wroeten, omdat het pijn deed wanneer ze met de neus in de grond wilden woelen. De varkens, vooral zeugen, liepen toen nog los bij de schuur of in de wei. De winnaar is na loting: F. Bakhuis uit Helendoorn.

Daar wordt de taart bezorgd!!!

Elders in dit nummer een nieuwe opgave.

Dick Vos

Exel's Aannemingsbedrijf Lemele B.V.

De grootvader van Seine Seigers, ook Seine geheten, was getrouwd met Gerdina v.d.Linde. Hij had een timmerbedrijf. Het was de bedoeling dat zoon Hendrik dit bedrijf zou overnemen, zodat een timmeropleiding gepast leek. Maar Hendrik voelde daar niet zo veel voor. Hij wilde liever smid worden, en dat werd hij. Hij opende, na zijn opleiding, een smederij naast het bedrijf van zijn vader.

Een andere zoon, Jan, nam het bedrijf een aantal jaren later over. Jan was getrouwd met Janna Westrik en stierf in 1963 plotseling.

Hendrik Jan Exel, geboren op 3 oktober 1906 en woonachtig in Lemelerveld, werd gevraagd als bedrijfsleider.

Hendrik Jan Exel

Hendrik Jan was op 8 augustus 1931 getrouwd met de op 28 december 1907 geboren Johanna Aleida (Anna) Kleinlugtenbelt.

Anna was een zus van Aaltje, de vrouw van smid. Hendrik. Exel en smid Seigers waren dus zwagers. Hendrik Jan Exel had ruim 30 jaar als bedrijfsleider gewerkt voor van de Berg in Lemelerveld.

Anna Kleinlugtenbeld

Het was de bedoeling dat de zoon van Jan Seigers later de zaak zou overnemen, maar na verloop van tijd zag Janna Seigers dit niet meer zitten en werd het bedrijf in september 1964 aan Hendrik Jan Exel te koop aangeboden. Na overleg werd besloten om deze uitdaging aan te gaan.

Hendrik Jan nam daarbij een behoorlijk risico, door op 57 jarige leeftijd nog met een eigen zaak te beginnen.

De kinderen van Hendrik Jan en Johanna zijn: Henk (1935), Dinie (1937), Rieks (1939), Anton (5 november 1942) en Alie (1944).

De zonen Rieks en Anton gingen mee naar het bedrijf in Lemele. Terwijl Rieks koos voor het praktische werk (hij werd later uitvoerder), hielden Hendrik Jan en zoon Anton zich bezig met het leiding geven aan het bedrijf. Het personeel van Seigers werd overgenomen, dat waren drie werknemers. Bij deze drie was ook Gait v.d.Hoek.

Exel nam niet alleen het timmerwerk, maar ook het metselwerk voortaan voor haar rekening en werd dus een volledig aannemingsbedrijf. Het eerste bouwwerk van Exel was in november 1964 de loods van Leen Bode. In april 1965 is Exel in Lemele gaan wonen. Het was wel heel erg verdrietig, dat al snel na vestiging in Lemele vader Hendrik Jan een hartinfarct kreeg en enkele jaren later nog een ernstig ongeluk. Zodoende kwam hij al gedeeltelijk buiten het bedrijf te staan en werd zoon Anton op 22 jarige leeftijd al meteen voor de leeuwen gooid. Maar met steun van broer Rieks is dat allemaal gelukt. Doordat voortaan ook al het metselwerk werd gedaan, moest het aantal werknemers meteen al worden uitgebreid. De opdrachten kwamen regelmatig binnen, zodat de firma Exel al snel zijn plaats had ingenomen in Lemele, Lemelerveld en Ommen. In de jaren rond 1970 deed de ligboxenstal zijn intrede. Exel bouwde de eerste in 1969 en er zouden vele van dit type stal worden gerealiseerd. Er werden ook contacten met veevoeder-bedrijven gelegd om de continuïteit te krijgen.

Anton trouwde op 21 oktober 1966 met Corrie Dieckman (geboren op 19 augustus 1946 te Dedemsvaart). Zij kregen 4 kinderen: Gerie (11-08-1967), Anne (27-03-1969),

Henry
(23-05-1972)
en Anton
(3-8-1973)

In de jaren 70 breidde Exel zich vrij snel uit. In 1973 werd samen met de Bimo, Weelink en OCB de Ommer Bouwcombinatie opgericht om gezamenlijk grond te verwerven voor de bouw van woningen om de logische terugval van de winterperiode te kunnen overbruggen. Binnen dit verband bleef elk bedrijf wel zelfstandig opere-

Exel's Aannemersbedrijf ± 1970

ren. Een vaste kracht voor kantoor, een boekhouder, een inkoperwerkvoorbereider en een calculator- tekenaar moesten door de groei worden aangenomen.

In 1974 werd de personeelsvereniging opgericht. Deze houdt zich o.a. bezig met het organiseren van verschillende feesten om de onderlinge band van het personeel te verstevigen.

In 1975 stierf vader Hendrik Jan na een aantal moeilijke jaren. Het is jammer dat de feitelijke grondlegger van Exel er zo weinig van heeft kunnen genieten.

Langzamerhand werd het bestaande kantoor veel te klein voor de extra mensen, zodat in 1977 werd besloten om de woning bij het bestaande kantoor te betrekken en zelf naar de nieuwbouw te vertrekken. Het moest wel een dubbele woning worden, want moeder Anna woonde nog in het houten huisje en zij zat op het laatst ook tussen en

Het bedrijf in 1975

zowat onder de bouwmaterialen. In 1978 werd dit gerealiseerd en werd het bedrijf meteen omgezet in een B.V. : Exel's Aannemingsbedrijf Lemele B.V. 1979 werd een jaar om nooit te vergeten. Door subsidie van de overheid kreeg elke boer de drang om te investeren. In de regio Hardenberg kreeg hij wel 48% subsidie op de bouwkosten. De achterliggende gedachte van de overheid was op die manier de werkgelegenheid uit te breiden. Het aantal toen gebouwde ligboxenstallen was meer dan één per productieweek en dit terwijl andere projecten gewoon door moesten blijven gaan. Een tijd om snel te vergeten, want het was niet allemaal even leuk. Vooral omdat na deze periode (in de jaren 80) de bouw terugliep en er moest worden ingekrompen. Gedane investeringen zetten de algemene kosten toen behoorlijk onder druk. Door Exel's bekendheid in de stallenbouw werd het rayon steeds groter, waardoor afstanden van 70 km. regelmatig werden gemaakt om aan het werk te blijven. Daarnaast was er het probleem van de schoolverlater: weinig werk, dus veel werkloosheid en te geringe vakopleiding. Zodoende werd in 1983 het samenwerkingsverband

VBO (Vereniging Bouwopleiding Ommen) opgericht met als doelstelling het bevorderen van de praktische opleiding ten bate van de bouwnijverheid. Hiervan werd Exel ook lid. De leerlingbouwplaatsen deden hun intrede en zodoende werd de opleiding voor de schoolverlaters gewaarborgd. Onder de werknemers van Exel zijn heel wat mensen via deze opleiding het bedrijf binnengekomen en zijn er mensen opgeleid als leermeester. Het VBO is inmiddels opgegaan in HACO, een samenwerkingsverband met Hardenberg, Avereest, Coevorden en dus Ommen.

Gelukkig ontwikkelde de bouw zich eind jaren 80 weer gunstiger. Niet alleen het aantal personeelsleden breidde zich gestaag uit, ook de familie Exel bouwde aan een nieuwe generatie. In de jaren 90 trouwden de kinderen van vader Anton en moeder Corrie keurig op geboortevolgorde: Gerie op 2 oktober 1992 met Erwin Neef, Anne op 17 december 1993 met Jan Nico Reimink, Henry op 20 januari 1995 met Jolanda van Laar, en ten slotte Anton op 16 september 1999 met Nicole Tijhaar. En via hun kinderen in Lemele en Den Ham zijn opa en oma Exel omringd door een schare van 10 kleinkinderen en nog een 11de op komst. In 1996 startte Exel Lemele Projectontwikkeling B.V.

Exel's Aannemingsbedrijf Lemele BV

Hierin worden eigen initiatieven ondergebracht of wordt samenwerking gezocht met andere ontwikkelaars.

Timmerfabriek TIFA Lemele B.V. ontstaat in het jaar 2000. Het is een zelfstandig opererende onderneming met kozijnen, ramen, deuren en houtskeletbouw. Deze houtskeletbouw-fabriek is in twee hallen in Ommen ondergebracht.

In 2001 kwam het Bouwbedrijf Exel – Vondervoort Broekland B.V. erbij, vooral om de gebiedssector Deventer - Raalte te vergroten.

De Exel Lemele Bouwgroep B.V. bestaat nu dus uit de vier bovengenoemde werkmaatschappijen, welke werkzaam zijn binnen de sectoren ontwikkelen, bouwen en toeleveren.

De bedrijven van deze Bouwgroep werden in 2001 door Anton Sr. overgedragen aan zijn zonen Henry en Anton Jr. Henry werd technisch directeur en Anton directeur financiën en organisatie.

Anton Sr. doet het nu wat kalmer aan, maar blijft toch nog als algemeen directeur aan de zaak verbonden. Dat het Exel door de jaren goed is gegaan blijkt ook uit het onderstaande staatje over de groei van het aantal personeelsleden.

De metingen vonden plaats tijdens de herdenkingsdata van de zaak.

Start firma Exel in 1964:	4
Na uitbreiding met metselafdeling:	12
12 ½ jaar bestaan:	ong. 40
25 jaar bestaan:	ong. 85
40 jarig bestaan	ong. 150

Het blijkt dat het bedrijf zijn bestaansrecht in de loop van de tijd heeft bewezen.

Werkgroep Geschiedenis van winkels en bedrijven

De houten kipkar

Deze kipkar hebben we, als stichting Lemels Arfgoed, gekregen van de fam. G.Dubbink, wonende aan de Molendijk in het Glint. Op de foto de kar voor het oude voorhuis van de fam. Dubbink, dat overigens binnenkort gesloopt zal worden. Bouwjaar ongeveer 1640! De voorgevel staat helaas niet op de Lemelse arfgoedlijst. Toch jammer, het is ongetwijfeld één van de oudste woningen in Lemele.

Kipkar bij de fam. Dubbink voor het huis

Volgens Gerrit Dubbink is de kipkar destijds tweedehands gekocht, dus is het niet bekend hoe oud het beestje precies is, maar het is zeker al meer dan 50 jaar in hun bezit. De kar werd altijd door een paard getrokken en doordat het neuswiel en het paard altijd in het midden van de weg liepen kreeg je op de zandwegen altijd drie sporen. De kipkarren hadden grote houten achterwielen. Het gebeurde wel eens, meestal in de zomer, dat het hout door de droogte begon te krimpen waardoor de buitenste metalen hoepel eraf liep. De hulp van

de smid werd dan ingeroepen, die de hoepel dan enkele centimeters moest inkorten. Seine, de zoon van ..., weet te vertellen dat de gehele hoepel eerst al draaiende door het vuur witheet werd gestookt, zodat het ging uitzetten. “Voorzichtig werd dan met een tang de velg buiten op een betonnen plaat gelegd. In het midden van de betonplaat zat een gat waarin het middenstuk (as) van het wiel paste. Het wiel werd hierin gelegd en met grote haken, soort van bandenafnemers, werd nu de roodgloeiende hoepel om de houten velg getrokken. Snel afkoelen in een bak met water en de ijzeren hoepel zat muurvast.” Al met al toch een hele klus en het heet stoken van de hoepel kostte erg veel tijd. “Als smid stond je de gehele tijd toch het dichtst bij het vuur.”

Gerrit: “Deze kar heeft niet meer de originele houten wielen, maar zijn vervangen door autobanden. In de periode dat het paard werd vervangen door de tractor en de zandwegen plaats maakten voor verharde wegen, gaven deze luchtbanden toch net ietsje meer comfort.” Onderstellen van kleine vrachtwagens vonden destijds dan ook een gretige aftrek bij de sloop.

De kipkar werd bij de fam. Dubbink vooral gebruikt bij het uitrijden van de vaste mest. Deze werd er met de greep op gespit en met een mesthaak er weer afgehaald, in kleine hoopjes op het land. De mest werd hierna dan met de greep losjes over het land verspreid. Als de bak bijna leeg was dan werd hij gekiept. De kipkar werd ook gebruikt voor het vervoeren van de melkbussen en emmers als de koeien verder van huis waren. Gerrit Dubbink weet zich ook nog te herinneren dat in de beginperiode van de kunstmest de kipkar ook hiervoor werd gebruikt. “De hele bak werd vol kunstmest geladen en dan ging je al strooiend vanuit de bak over het land, meestal werd het paard door een van de kinderen bestuurd.” De bak kon er ook worden afgehaald om er de giertank op te zetten. Dit was een tank van ongeveer 500 liter. Zo deed de kar ook dienst als een echte giertank. De kipkar was dus een echte alleskunner.

Gait Willems weet te vertellen dat hun kipkar werd gebruikt voor vervoer van (metsel)zand vanaf de ‘diepe kuil’ en ook bij het vervoer van aardappelen vanaf het aardappelland. De aardappelen werden hierbij direct bij het rooien (krabben) vanuit de mand op de kiepkar geladen en vervoerd naar de aardappelkuil op het erf. De kipfunctie bij de kuil kwam hier goed van pas. Volgens Gait bestonden er verschillende types. Hun Groninger model had een langere balk naar het voorwiel. Een extra groot schot onder de bak richting het voorwiel

zorgde dan voor een grotere laadvloer. Met de extra twee palen aan de voorzijde werd het dan gebruikt voor het vervoer van rogge of hooi. Het type dat in omgeving Dalfsen voorkwam had een kortere balk en kende deze functie niet. Hier werden vaak extra planken of steunen schuin op de bak gezet om dan het hooi of rogge te kunnen vervoeren. Ook bestonden er volgens Gait twee manieren waarop de bak vast werd gezet op de dam. Een scharnier of een soort haakmethode. Dit laatste had als nadeel dat de bak bij een iets te enthousiaste kippbeweging geheel losraakte en op het land belande.

Gerrit Dubbink en Gait Willems, bedankt voor de informatie.

Gerrit en Gerrit-Jan

Mest uitrijden op het land

Erve Ekkelkamp

Deze keer worstelen wij met de titel van ons onderwerp. Moet het nu Erve Ekkelkamp, Erve Twisman of Erve Nagel worden? Voor alle drie namen is iets te zeggen, maar wij kiezen voor Erve Ekkelkamp, omdat de laatste twee generaties, die hier wonen, Ekkelkamp heten.

Historie.

De historie van de boerderij gaat terug tot zeker voor 1883. Namelijk op een landkaart, in bezit van 't Lemels Arfgoed, is te zien dat hier reeds een boerderij staat.

De ligging van de boerderij is op de scheiding van de zandgronden en de lage gronden richting de Regge. Die lage gronden konden 's winters bij hoog water onderlopen.

Heden ten dage zijn nog een aantal bulten rondom de boerderij te zien. Eén hoge bult is er nog steeds achter de boerderij. Ook naast de boerderij bevinden zich nog "belten", (of bulten), maar er zijn er ook enkele afgegraven o.a. voor wegeaanleg.

Op één van de foto's is goed te zien hoe het er vroeger uitzag. Op een gedeelte van de landkaart uit 1924 is te zien dat de weg vroeger achter de boerderij langs liep en dan uitkwam op de Grefeldijk.

Met een pijl is aangegeven waar de plaats van de boerderij is. De boerderij zal ongetwijfeld diverse keren verbouwd zijn. Op een oude

foto is rechts van de stal een potstal te zien. Deze is in de zestiger jaren afgebroken. Hier loopt nu de huidige Doornsteeg, maar het huisadres is nog steeds Nagelweg. De Nagelweg is nog dat stukje van de oude zandweg, dat nu aan de overkant van de

Kaart 1924 met Erve Ekkelkamp

weg ligt. Dat de familie Ekkelkamp aan de Nagelweg woont is historisch juist.

Geslachten en beroepen.

De huidige bewoners zijn Herman en Dinie Ekkelkamp met hun vijf

*Erf Ekkelkamp met rechts de potstal.
De foto is genomen in de richting van Lemele.*

kinderen. Herman heeft nog drie broers: Albertus (Bats), Hermanus (Mans) en Albert.

De vader van Herman was Jan Ekkelkamp. Jan kwam uit Den Ham. Hij werd geboren op 2-7-1914 te Magele (Den Ham) en hij overleed in 1996. Er waren geen mannelijke opvolgers op de boerderij van Everhardus Nagel en daarom trouwde Jan Ekkelkamp bij Dina Nagel in. Dina's enige broer Albertus was namelijk op de leeftijd van 34 jaar aan tbc overleden. Dina had nog drie zussen: Gerritdina, Aaltje en Egberdina. Dina, de jongste van het stel, trouwde dus met Jan Ekkelkamp op 26-4-1939. Jan was landbouwer, maar hij is ook schaapherder geweest. Hij volgde zo Albert Wunnink uit Dalsmholte op. Ook is Jan enige jaren lid van de kerkenraad geweest.

De vader van Dina Nagel was Everhardus Nagel, geboren te Archem in 1873 en gehuwd met Hermina van Apeldoorn (Twis-Miene gebo-

Zo ging de familie Nagel naar de kerk

ren:17-2-1876, overleden: 14-12-1957); Everhardus overleed in 1951. Everhardus Nagel (of Twis-Evert of Twisman) zoals hij genoemd werd in Lemele en Archem was 45 jaar ouderling van de Hervormde Kerk van Lemele. Vanaf 1902 tot 1947 werkte hij voor de kerk, ging op huisbezoek en gaf zondagschool. Hij deed dit allemaal lopend (fietsen kon hij namelijk niet) of met paard en wagen. Men ging 's zondags ook altijd met paard en wagen naar de kerk en het paard werd dan gestald bij Mans Grondman (waar nu Anton Exel sr. woont.)

Everhardus Nagel had een vrij grote kudde van ca 100 schapen, die iedere middag op de Lemelerberg of op de Regge-oevers geweid moesten worden.

Kleinzoon Bats weet zich nog te herinneren dat ze zelfs geweid werden bij het hoogste punt op de berg. Verder had de familie een tiental koeien. Zijn enige zoon Albertus hielp hem daarbij, maar hij overleed op de leeftijd van 34 jaar. Gerritjan Groote Marsink werd knecht.

Everhardus Nagel was dus een druk bezet man met veel invloed op kerkelijk gebied. Hij heeft in 1939 de eerste steen gelegd als oudste ouderling van de Hervormde Kerk in Lemele.

Everhardus Nagel met de kudde langs de Regge

*Achter het erf stond deze hooiberg.
Duidelijk zijn de zandbelten te zien.
(Foto gemaakt in de richting Archem)*

Everhardus was een persoonlijkheid en een gezagsgetrouw iemand. Ook was hij betrokken bij de oprichting van de christelijke school in Lemele in 1920. Hij heeft als bestuurslid en vice-voorzitter vanaf 1923 dit werk gedaan tot 1950. Hij was verder pleegvader van een zeer goede leerling: Evert Soepenbergh. Juffrouw Boekel (mevrouw Reefhuis) kwam daar ook op huisbezoek. Daar zat de 6 of 7 jarige Evert aan de tafel de Statenbijbel te lezen. Op de vraag van juffrouw Boekel of het kind niets anders te lezen kreeg werd kort geantwoord, dat het Woord de enige zinvolle leerstof in het leven is. Tegen zo'n godvrezende man kon je moeilijk tegen in gaan, maar de jonge Evert kreeg af en toe heimelijk ander leesvoer toegestopt via de school. Everhardus was ook voor niemand bang. In de oorlog wilden Duitse soldaten vlees vorderen. Met getrokken geweren moest het bevel opgevolgd worden. Everhardus Nagel gaf een kleine portie vlees en vervolgens beet hij hen toe: "Als dit niet genoeg is ga ik naar de commandant op het kasteel van Archem." Vervolgens dropen de soldaten af.

De Nagelweg is vernoemd naar Everhardus Nagel.

We gaan nog een geslacht verder. De vader van Everhardus Nagel was Albertus Nagel. Deze (Bats Nagel) kwam uit Daarle en trouwde op 4-5-1871 met Aaltje van Eerde uit Archem. Dus vóór de Nagels woonde er een familie van Eerde op deze plek. Bats werd geboren op 18-2-1843 en hij stierf in 1886 te Archem op nummer 33 op 43 jarige leeftijd.

Aaltje van Eerde (Twis Eûltie) werd geboren in 1841. Zij overleed op 14-2-1922 te Archem op 80 jarige leeftijd. Aaltje was dochter van Everhardus van Eerde en Aleida Rave uit Archem (Everhardus geboren: 1-1-1805 Den Ham, overleden: 20-2-1886 te Archem en Aleida geboren: 7-3-1810 te Archem, overleden: 4-4-1850). De vader en moeder van Aleida Rave waren Albert Gerrits en Jennigje Jans. In de stamboomgegevens, die wij van Herman Ekkelkamp kregen, wordt het volgende vermeld: op 28-10-1803 zijn in ondertrouw genomen Albert Gerrits, jm, geboren op Prasink te Stegeren en thans wonende bij Sluimer te Vilsteren en Jennigje Jans, jd geboren op 't Olde Marsman en thans wonende op Raven te Archem. Gehuwd voor de kerk op 20-11-1803 te Ommen (NH). Den 20ste november getrouwd alhier in de kerk volgens ingekomen attest van Ds W.Chevallerau met de 29 jarige Jennigje Jans Rave (Olde Marsman), geboren op 18-5-1774 te Ommen, op 't Olde Marsman te Archem. Gedoopt (NG) op 23-05-1774 te Ommen, overleden op 18-07-1831 te Ommen op 57 jarige leeftijd, begraven op 23-07-1831 te Ommen. Uit

Nog een prachtige foto van schaapherder Nagel

dit huwelijk Aleida Rave.

De naam Rave wordt ook genoemd bij de huisenveld namen te Archem uit 1801.

Seine Seigers & Hendrik van Lijnen

Links achteraan staat Dina Ekkelkamp-Nagel met de kleine Mans, rechts achteraan staat Jan Ekkelkamp. Links vooraan Hermina Nagel-Apeldoorn (Twis-Miene), rechts Everhardus Nagel. In het midden Evert Soepenbergh en voor hem staat Bats. Herman en Albert zijn dan nog niet geboren.

Van wie bin ie d'r iene?

In het artikel over het Erf Ekkelkamp worden al veel namen en datums genoemd en ik zou daarom te veel in herhaling vallen met vooroudergegevens van die families. Toch nog wat feiten en vragen!

De naam Twisman is bij iedere oud_Lemelenaar bekend, maar in de volkstellingen van 1748 en 1795 komen we die boerderijnaam niet tegen. De oudste "Twisman"-vermelding in de genealogie van de fam. Ekkelkamp, die ik kan vinden is die van Hendrik Olde Marsman op Twisman.

Volgens de volkstelling van 1748 woont hij als Hendrik Marsman op het Marshuijs met zijn vrouw Hendrikjen Harms en zes kinderen onder de tien jaar: Swaantje, Harmen, Hendrik, **Lucas**, **Jan** en Gerrit.

Jan~Hendriks Marsman trouwt op 7-8-1773 met Jennigje~Peters.

In de volkstelling van 1795 vinden we **Lucas** en **Jan** terug op het erf Rave. Jennigje Peters is degene die de informatie over de bewoners opgegeven heeft. Er wonen 6 personen in het huis. **Jan** en Jennigje krijgen in ieder geval twee kinderen: *Hendrik*~Jans en *Jennigje*~Jans. *Hendrik* trouwt met Aaltje Derksen en daar wordt dan weer Twisman vermeld. Bij de doop van twee kinderen in 1795 en 1796 wordt vermeld: *Hendrik* Marsman en Aaltje Derks op Twisman. Bij de doop van een kind in 1801 wordt vermeld: *Hendrik* en Aaltje Derks op Marsman.

Jennigje~Jans trouwt met Albert~Gerrits Prasink. (zie artikel Erf Ekkelkamp) Vast staat, dat de naam Twisman soms van vader op zoon en soms van vader op dochter en zelfs van moeder op dochter overgegaan zijn. Niet geheel duidelijk is waar de families gewoond hebben, gezien de wisselende namen van (Olde) Marsman, Rave en Twisman.

In volgorde vanaf de oudst bekende namen, die iets met Twisman te maken hebben:

Hendrik Olde Marsman x Hendrikje Harms getr. ±1738

Jan~Hendriks Olde Marsman x Jennigje Peters getr. 1773

—Hendrik~Jans *1773 Archem x Aaltje Derks op Twisman
—Jennigje~Jans Rave *1774 Archem x Albert~Gerrits Prasink

Aleida Rave *1810 Archem x Everhardus van Eerde *1805 Den Ham

Aaltje van Eerde *1841 Archem x Albertus Nagel *1843 Daarle

Everhardus Nagel *1873 Archem x Hermina Apeldoorn * 1876 Den Ham

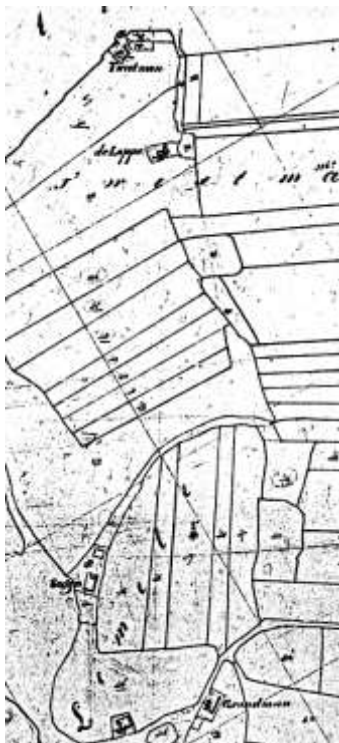
Dina Nagel *1912 Archem x Jan Ekkelkamp *1914 Den Ham

Herman Ekkelkamp *1946 Archem x Gerritdina Kerkdijk

Op de kadastrale kaart van 1832 staan de toen bestaande boerderijen ingetekend.

Als we de huidige loop van de Doornsteeg volgen vanaf erf Grondman (nu Immink) krijgen we eerst erf Soogen (nu Dinkla) dan de

Lappe (nu Boezelman) dan Twisman. (Verderop liggen dan Klein Lugtebeld (nu Ramerman), Groot Lugtebeld (?) en Kamphuis (nu Oosterhuis). Deze staan niet op het kaartje.)

Op de kaart lijkt het alsof de namen van de Lappe en Twisman verwisseld zijn als we de huidige situatie bekijken. Een groot vraagteken dus, hoe de ligging en namen van de toenmalige boerderijen waren.

Wie weet daar iets meer over te vertellen? U kunt contact opnemen met Dick Vos. Tel.: 331729

De koeienmaag-ontluchter

Afgelopen zomer hebt u op de Oud Hollandse markt het afgebeelde voorwerp kunnen raden. Diverse mensen herkenden het voorwerp. In de herfst kregen vroeger de koeien vaak knollen en het kwam geregeld voor dat ze hier door aan de wind kwamen. Om dit te voorkomen werd er eerst hooi gevoerd en daarna knollen. Het is namelijk een koeienmaag-ontluchter. Als er dan toch met spoed ingegrepen moest worden om een koeienmaag te ontlichten, gebruikte men dit voorwerp. De ontluchter bestaat uit twee delen: een scherpe pen en een omhulsel. Beide worden op de huid van de koe gezet en worden gezamenlijk door de huid in de maag van de koe gedrukt om vervolgens de pen weer terug te trekken. Het gas kon door het omhulsel ontsnappen.

Wij hebben deze koeienmaag-ontluchter gekregen van Albert & Mina Warmelink. Hij had het weer gekregen van de opa van Mina, namelijk: Gait Bouwhuis (n`oaln Popgait)

Hendrik van Luinen

Het omhulsel (links) past op de pen en wordt door huid en haar de maag in gestoken.

De grote steen op de Lemelerberg

In het prachtige natuurgebied op de Lemelerberg ligt een markante bezienswaardigheid: een grote dikke steen. De natuur heeft veel invloed gehad op de steen en hij is dan ook weer grotendeels onder de grond verdwenen. De historische vereniging 't Lemels Arfgoed heeft in nauwe samenwerking met het Overijssels Landschap het idee opgepakt om de steen weer grotendeels bloot te leggen. Daarop werden spades en kruiwagens ter hand genomen en zaterdag 26 november 2005 de daad bij het woord gevoegd. Het zand om de steen werd weggegraven en de steen toonde weer zijn ware omvang.

Historie

De marken Lemele en Archem hadden vroeger de steen als grensteken. Hij stak met een punt boven de oppervlakte uit. Toen hij eens bloot gelegd werd, bleek dat hij "17 voet in de grond gezonken was en een lengte had van 22 voet".

De grote steen werd meegevoerd in de ijstijd toen de Overijsselse heuvelrug ontstond. Het klimaat werd zachter, het ijs begon te smelten en het door het ijs meegevoerde materiaal bleef achter, waaronder de steen.

Omstreeks 1839 liet een geleerde stukjes steen onderzoeken aan de universiteit van Leiden en toen bleek dat de steen veel lood en koper, weinig ijzer en tin, iets zilver en geen goud bevatte.

De steen is jarenlang eigendom geweest van notaris Bloem. Daarom sprak men ook wel van de steen van Bloem. Er bestaat nog een foto uit 1907 met daarop de kinderen van Bloem met een loegetje.

Legendes.

Van de grote steen zijn veel legendes bewaard gebleven.

Een aantal wandelaars zou eens een stem gehoord hebben die sprak: "Hoe zoudt gij u verwonderen, als gij mij zaagt van onderen!" Bij de boeren aan weerskanten van de berg heerste daardoor de gedachte dat er onder de steen een grote schat begraven zou liggen. De boeren van Dalmsholte besloten dan ook op een nacht de schat op te graven om zodoende de boeren uit Lemele voor te zijn. Met man en macht, paarden en touwen, trok men naar de berg. Na veel geploeter had men de steen op zijn zijde liggen en na enig gegravee vond men een klein houten kistje. Vol spanning brak men het kistje open, waarin helaas alleen een briefje lag. Hierop stond in keurig hand-

schrift: “Nu lig ik op mijn andere zij”. De boeren uit Lemele waren hen voor geweest!

Op zekere dag besloot stad Ommen de steen op te laten halen om deze in Ommen ten toon te stellen. Men was nog maar nauwelijks aan het graven, toen men een vervaarlijke stem hoorde zeggen: “Al zou de wereld ook vergaan, deze steen zal blijven staan!” Bang dat de wereld zou vergaan, vertrok men spoorlags weer naar Ommen. Bij het weggraven van het zand werd geen stem gehoord en ook geen schat gevonden!

Adri Pouw

Het vermoeide spitteam aan het eind van de ochtend

Wie is die peuter?

We ontvingen een briefje en foto van de heer Los uit Wekerom. De foto is genomen bij de "Dikke Steen". Op de foto staan vijf bekende jongens, maar de naam van de peuter, die door Henk Los wordt

vastgehouden, is hem niet bekend. Wie weet wie hij of zij is? Graag reacties naar Dick Vos, tel.: 331729

Achter staand: Johan Voortman en Jans de Lange
Voor zittend: Gerrit Bloten, Henk Los en Wim Dijk

Wast-

tattan?

De nieuwe opgave. Gerrit en Gerrit Jan kregen dit onbekende voorwerp. Het enige bekende eraan is een draadspanner. Wie weet wat het is en waar het voor gebruikt werd? De taart wacht!

Reacties naar Dick Vos, tel.: 331729 of andere bestuursleden.

Jam koken

In een oud Margriet kookboek las ik hoe men, voordat er geleisuiker was, jam kookte.

De vruchten moesten een hoog gehalte aan pectine hebben met een goede zuurgraad. Dit verkreeg men door de vruchten niet te rijp te laten worden. Ideaal daarvoor waren kruisbessen, aalbessen, pruimen, bramen, citroenen en sinaasappelen. Aan vruchten die niet de goede verhoudingen hadden, zoals aardbeien, frambozen, abrikozen en dergelijke, werd rabarber, citroensap of zure appels toegevoegd.

Daarna werden de vruchten tot moes gekookt en tot $\frac{2}{3}$ van de oorspronkelijke hoeveelheid ingekookt. Dat werd dus roeren, roeren en nog eens roeren. Twee van deze recepten staan hieronder. Neem vooral de tijd als u deze ouderwets smakende jam wilt maken.

Een veel gemakkelijker manier om een lekkere jam te maken is om

**1 kg aardbeien of
andere vruchten, $\frac{2}{3}$ kg
suiker.**

**$\frac{1}{2}$ kg aardbeien of
andere vruchten, $\frac{1}{4}$ kg
rabarber, $\frac{2}{3}$ kg suiker.**

**AARDBEIENJAM (rabarber-, kersen-, frambozen- of
abrikozenjam)**

Laat de gewassen en gekneusde vruchten of de in stukjes gesneden rabarber met een bodempje kokend water vlug tot moes koken, en daarna, zonder deksel op de pan, tot de helft van de oorspronkelijk hoeveelheid inkoken. Voeg vervolgens de suiker toe en laat de jam nu nog 8 à 10 min. inkoken, tot een druppel op een koud schoteltje niet meer uitvloeit. Doe de jam zo heet mogelijk in potten en sluit ze met cellophaanpapier af.

**AARDBEIENJAM MET RABARBER
(Kersen- of frambozenjam met rabarbar)**

Bereid deze jam als in het vorige recept werd aangegeven.

geleisuiker te gebruiken.

Wil men een minder zoete jam, neem dan geleisuiker speciaal, dat scheelt de helft aan suiker.

Bertha Manenschijn

De dikke steen op de Lemelerbarg

Deur Annie Slots

De dikke steen is sinds de iestied op de barg doar daele pleerd
Hef eeunw laank tussn twee marken de grens markeerd
Die steen, vund men, mos grondig wödn anepakt
Hé was in de loop der eeuwen doaneg vot ezakt
Doar was vinneg weineg meer van te zeen
Van die vief meter lange steen.

Doarumme gung 's morns vrog tussn giezel en witte wieve

Stärke kjeals in november tweeduuzendvieve
Met schuppen en kruuwaangs an de slag
Op de stee woar de dikke steen nog lag.
Die hädn ok wel van die raere verhaaln eheurd
Wat der lange eledn met den steen was gebeur
Det der meansn waern langs eköm
Die een mysterieuze stemme hädn venöm

Van: "Hoe zoudt gij u verwonderen

Als gij mij zaagt van anderen"

De link was toen al rap eleg
Doar kömp wat kosbaers onderweg
Niejgierereg ewödn gung Dalmsholter boern op pad

Met peerde en touwe milln in 'n nach op zeuk noar de schat

Onder de dikke steen die op de ziedkaante lag

Vun ze 'n höltn kissie met 'n breek die de bosschop brach

"Nu lig ik op mijn andere zij", woaruut veul op te märken

Boern uut Lemele waern ze veur ewes um zich uut de noad te wärkn.

Joarn laeter kwaamp ok Ommen op de proppen
Um völle wärk in die markesteen te stoppen
Die woln em tentoonesteln en waern net met graem gangs
Of doar kwaamp een dreigende mysterieuze stemme langs

Zie heurn: “Al zal de wereld ook vergaan

Deze steen zal blijuen staan”

Bange veur de gevolgen as de steen wödn ej at
Keuzn de Ommenaren toen rap et haezn pad.
Mar die viefdien stärke, stoere Lemelse spitters
Noeste wärkers en schup en kruuwaeng bezitters
Hädn den zoaterdag käts niks te duchten
En gien enkele reedn um ok vot te vluchtn
Want hun doel was eerlijk woar, bässens simpel
Doarin bint ze meesterlijk eslaagd, met vlag en wimpel.
Die gloepens mooie markesteen
Woarvan allennig de rugge was te zeen
Hebt ze käts weer in volle glorie kön herstelln

Jederiene kan em bewonderen en ‘t deur verteln

Kruuwaegns vol zaand bint er den dag vot espit

En die mystieke steen weer bässens mooi in ‘t gelid.

Colofon:

Bestuur Stichting 't Lemels Arfgoed

M. Wilts, Korteveldsweg 2, 8148 RE Lemele voorzitter

A. Pouw, Glintweg 1, 8148 RM Lemele secretaris

D. Vos, Huusminkstg 1, 8148 PR Lemele penningmeester

Mevr. B. Manenschijn, Maanweg 2, 8148 RV Lemele lid

B. Duerink, Lemelerweg 41, 8148 PB Lemele lid

Bankrelatie: Rabobank Ommen - Rek.nr. 34.89.36.877

Kontaktpersonen werkgroepen:

Geschiedenis van winkels en bedrijven:

Bert Duerink, tel.: 331216

Boerderij, straat- en veldnamen onderzoek

Adri Pouw, tel.: 331455

Samenhang families/voorouderonderzoek

Dick Vos, tel.: 331729

Klederdracht:

Bertha Manenschijn, tel.: 331363

Oude ambachten en werktuigen:

Gerrit Jan Hallink, tel.: 331774

E-mailadres: lemelsarfgoed@hetnet.nl

Website in ontwikkeling

Vormgeving en eindredactie: Dick Vos

Het tijdschrift "t Lemels Arfgoed" verschijnt twee keer per jaar. Een abonnement (donateur) wordt geacht aan het begin van het jaar te zijn ingegaan en kost voor inwoners van Lemele minimaal € 5,- en voor belangstellenden buiten Lemele minimaal € 7,50 in verband met portokosten.

Bij betaling door overschrijving bij "Mededelingen" adres en woonplaats vermelden omdat op de rekeningafschriften alleen de naam wordt vermeld. Voor machtigingen kunt u contact opnemen met de penningmeester.

Overname van artikelen alleen na toestemming van de auteur.